Чурапчыга күн тахсар!

САҺА ОЛОХ

Чурапчы улууҕун хаһыата

2008 сыл Сэтинньи 20 күнэ Чэппиэр №156 (9907)

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТЫН ҮЛЭҺИТТЭРИН КҮНҮНЭН!

ӨҢӨРДӨЛИИБИТ!

Улууспут тыатын хаһаайыстыбатын цэтинэн дьарыктанаачылары профессиональнай бырааһынньыкпытынан – Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күнүнэн итиитик, истиник өҥөрдөлиибит!

Биһиги улууспут, сүнньүнэн, тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар. Бу салааҕа үлэлээччилэр айылҕабыт тыйыс усулуобуйатын аахсыбакка, үрүҥ аны үрдүгүттэн, эмиэ эти дэлэтигэ күннэтэ сыралаһан үлэлиллэр. Быйылгы дьылга үрдүк көрдөрүүлэрбитинэн астыкабыт, үөрэбит: цутц, эти соҕотуоҥкалаах ыһыллыбыт, бородуукпут хаачыстыбатын туһаардыбыт, сүөһү, сылгы ахсаанын эҥтибит. Итиннэ хас биирдии үлэлит кыдаата баарын бэлиэтиибит.

Эҥигин бырааһынньыкпытынан өссө төгүл өҥөрдөлөөн туран тыа сирин үлэһитин уустук, ол эрээри маҥталлаах идэтин талбыт суолгут айыныллаах, ситиилээх буолуоҕун баҕарабыт. Түс олоххутугар дьоллоох-соргулаах, цтүө доруобуйалаах буолуҥ!

Улуус Мунньаҕын депутаттара, Улуус дьаһалтата.

УЛУУСКА ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТЫН ПРОИЗВОДСТВОТЫН 2008 СЫЛ 10 ЫЙЫНААҔЫ СҮРҮН КӨРДӨРҮҮЛЭРЭ

(Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальника В.М.Ядрихинскай дакылаатынан)

Улууска тыа хаһаайыстыбатын производствотынан 276 баайынай, чаастынай хаһаайыстыбалар, "Чыаппара", "Мыҥдаҕаайы" кооперативтар, соҕотуоҥкалаах "Чурапчы" кооператив, "Маҥаҥнаан" потребительскай общество дьарыктаналлар. Тыа хаһаайыстыбатын оҥорон таһааччыларын хаачыллыбыттан ветеринарнай управление, "Чурапчытаабы МТС", "Мелиоратор" аҥаас акционернай обществолар, "Чурапчысельтехснаб", "Саарба" бөлүүктэрэ кытары үлэлиир обществолар үлэлиллэр.

2008 сыл 10 ыйын түмүгүнэн улуус үрдүнэн 35444 тонна ыһах сүөһү (2007 сылтан 3767 тоннаан элбэх), ол иҥэтэ 11942 тонна ыскыр ыһах (2007 сылтан 754 тоннаан элбэх) ыытылаан турар. Уопсай сүөһү ахсаанытын баайынай хаһаайыстыбаларга 27 %, кооперативтарга 1,9 %, кэтэх хаһаайыстыбаларга 0,14, чаастынай хаһаайыстыбаларга 70,9 % тиксэр.

Ыһах сүөһү Алаҕарга 469, Бөлүүгүөр 333, Арыылахха 109, Чурапчы салаанньытыгэр 230 тоннаан аччаата. Бахсы, Бөлүүгүр, Соловьев, Төлөй, Сылаг, Чакыр, Хайахсыт нэһилиэктэрэ ыһах сүөһү ахсаанын эҥтиилэр.

10 ыйы түмүгүнэн улууска 18463 тонна сылгы (2007 сылтан 2300 тоннаан элбэх) баар. Ол иҥэтэн биэтэ 7610 (2007 сылгыгыта тэҥ). Сылгы 40,7 % баайынай хаһаайыстыбаларыгар, 40 % чаастынай секторга, 16,5 % кооперативтарга, 2,8 % кэтэх хаһаайыстыбаларга ыытылаан.

Ыһах сүөһүгүнэн төрүөҥ ыйыы 88 %, сылгыгынан төрүөҥ ыйыы 84 % тэҥнэстэ. Улуус үрдүнэн 1994 тонна ыскыр, 9866 кэтэр, 35 тонна саҥыл ыытылаан турар.

2008 сыл 10 ыйын түмүгүнэн үүтү соҕотуоҥкалаах 2007 сылга 8223 тонна, быйыл 9846 тонна туттарыллан туһаанныах кэтэн 1623 тонна ордук буолла. Үүтү туттарыы былаанын барыы нэһилиэктэр толордулар, билигин хаалар сыл суоттар тутуу барар. Үүтү туттарыыга баайынай хаһаайыстыбалар 22,5 %, чаастынай сектор 75,5 %, ТХПК-лар 1,6, кэтэх хаһаайыстыбалар0,4 % ылыналлар.

Эти соҕотуоҥкалаах 2007 сылга 51,6 тонна буолла, быйыл 446 тонна туттарыллыбыт. Итэ 394 тоннаан элбэх. "Чурапчы" ТХПК бөлүйүлүн дьыла буоллуҕа 1380 тонна ыһах сүөһүнү, 120 уоҕанны туттар.

Племенной үлэҕэ 2008 сылга племенной хаһаайыстыбалары государственнай реестрҕэ киллэрэр үлэ ыытыллар. Сүөһүгэ "Кытаайбан", "Аҕаана" баайынай хаһаайыстыбаларыгар уонна Владимир Миронович Захаров хаһаайыстыбатыгар, сылгыга "Олокоос" баайынай хаһаайыстыбатыгар, "Бараммат" ТХПК-ҕа ыытыллыбыт. 23 хаһаайыстыбаҕа племенной үлэ барар, бонитировка ыытыллар. Улуус үрдүнэн 24 техник-осеменатор үлэлиир, сылгааҕы былаан 55 % туолла. 1370 ыһах осеменацияны. Техник-осеменаторларынан хаачыллыыга кадр бонитуруойа нэһилиэктэрэ быһаарыллыбакка хаалла.

Сир үлэтигэр бүрдүү үүнэриилэри 8 хаһаайыстыба, ол иҥэтэ "Чурапчытаабы МТС", "Мыҥдаҕаайы" ТХПК, 6 баайынай хаһаайыстыбалар дьарыктаналлар. 22 баайынай хаһаайыстыба сүөһү аҥылыйын үүнэрэр, "Мыҥдаҕаайы" ТХПК, Амма, Соловьев орто агроскуолалара, 6 баайынай хаһаайыстыба оҕуруот аһын үүнэриллэр. Улуустаа баайына уоскай кэлэ 8528 га, ол иҥэтэн ТХПК-ҕа 1068 га, баайынай хаһаайыстыбаларга 2226 га, үүрүх тэриллэриэгэр 327 га, аһын тэриллэрэгэ 1123 га, анал фондаҕа 1628 га, үлэһиттэр фондаҕа 2083 га, нэһилиэктэргэ 73 га тиксэр. Баайына 41 % туһаныллар. 2008 сылга туорахтаах культураларга 710 га ыыллыбыттан айылҕа содулуган (куҥаанаан) 480 га переводка барда, 1230 га сиргэн 114 тонна туорахтаах культура хомудунна. Кормовой культура (сенаж) "Чурапчытаабы МТС" финансовай турута молтоҕунан бөлүмнэммэтэ, 321 тонна зеленканы баайынай хаһаайыстыбалар бөлүмнэтиллэр. От 31743 тонна бөлүмнэнэ, сылгааҕы былаан 183 % туолла, баайынай хаһаайыстыбалар 31,4 %, нэһилиэнньэ 60 %, кэтэх хаһаайыстыбалар 8,6 % оҥордулар. 1500 тонна от страховой фондаҕа аҥаан бөлүмнэммитэ, оттон Мэҥэ-Хаҥалас улууна 680 тоннаны Мыҥдаҕаайыттан ыытарга дуоҕабардаах. Атын бөлүмнэбит хаһаайыстыбаларга от атыыга барбыт куттала баар.

Национальнай бырайыактары олохтоох кредиттэриэ нэһилиэктэрэ 2006–2007 сылларга тэриллибит 14 кредитнай кооперативтарга эбии Хатылы, Бахсы нэһилиэктэриттэр тэриллиилэр. Барыта 1964 пайщик түмүстэ. Эрэллэр үүнүүгэ 8 мил. 725 тыс. солк. тэҥнэстэ. Нэһилиэнньэҕэ-кыра кэмнэйдээх быстах туттарга 27 мил. 296,1 тыс. солк. кредиттэри биэрдилэр. "Тыа сирин сайдыыта" программа чэрчитинэн Чурапчытаабы Сбербаанк, "Алмасэрдэбэн", "Россельхозбанк" филиалларынан 10 ый устата 34 мил. 750 тыс. солк. кредиттэр сүөһүнү, сылгыны, техниканы, объектары тутуута аҥаан арааччы бөлүөхтө бориллиилэр.

"Агропромышленнай солаа сайдыыта" национальнай бырайыактынан 2006–2007 сылларга тутуллубут 19 сайылыкка эбии 2008 сылга 2 сайылык, ол иҥэтэн Кытаанахха, Хадаарга саҥа механизированнай сайылыктар тутулунуулар, барыта бу сайылыктарга 1165 тонна ыһах сайылыкка, 113 саҥа үлэ мотоцикла таһаарылыннылар, 36 ыаҥыыксыт, 14 ныырэй көрөччү, 20 бостуук уонна 2 сайылыкка оҕолор үлэ-сынаалыг лаҕырдара үлэлэтиллэр. 621 тонна хаачыстыбалаах үүт соҕотуоҥкалаах.

Быйылгы дьылга Хоптоҕо, Алаҕар, Чакыр, Кытаанах, Хадаар, Соловьев, Бөлүүгү нэһилиэктэриэгэр сылгыны иитиигэ-кооперативтары тэриллэр үлэлэ саҕаланна. Тэрээһин үлэлэр Одьулуун, Бахсы, Хатылы, Сылаг, Төлөй нэһилиэктэриэгэр бараллар. Хайахсыт, Алаҕар, Чакыр нэһилиэктэриэгэр сылгы типовой базалара оҥоҕулуннулар. Чакыр нэһилиэктэр хаачыллар кооператив тэриллэн, нэһилиэнньэ кыаммат арааттын сүөһүгүнэ түмэн кыстатыыны саҕалаата. 10 баайынай хаһаайыстыба 500 ыччат сүөһүнү, "Чурапчы" кооперативы кытта дуоҕабардаһан, анал уотуунна туруордулар. Производственнай объектары тутуута 6 хаһаайыстыба 8 сылчаах кредиттэн – 3 хотону, 2 сылгы базатын, 1 сайылыгы тутуута ыытылар. Улууска "Залоговай фонда" диэн аатаах фонда "Чурапчы" ТХПК нэһиэн суоттар 39 мил. суумалаах тэриллэн, үлэтин саҕалаан эрэр. Бу фонда улуус хаһаайыстыбалара баайыаттан кредит ылыллыбыттар комо-тиэхэ буолуохтаах.

Улууспутутар тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанныыга быйылгы дьыл 10 ыйынаары сүрүн түмүстэрэ, итинниктэр. Күндүрүү күнүнэн суох. Иннинэтин өссө таһаарыллыах, үрдүк көрдөрүүлэах үлэни баҕаран туран тыа хаһаайыстыбатын управлениетин аатыттан бүүтүү үөрүүлэах бырааһынньыктаан – улууспут тыатын хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күнүнэн өҥөрдөлиибит! Чэгиэн доруобуйалаах, дьоллоох-соргулаах буолуҥ!

Баайына Алексей СЛЕПЦОВ бөлүмнээтэ.

Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күнүгэр

ҮРҮҢ ИЛГЭНИ, ЭМИС ЭТИ ДЭЛЭТИИГЭ

Улууспутугар тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын онгоруута бааһынай хаһаайыстыбалар ылар ирдэттэрэ улахан. Үлэ-хамнас туһунан ыйыталаспыт бааһынай хаһаайыстыбаларым салайааччылара, чилиэннэрэ маннык билиһиннэрдилэр.

С.И. Сергеев.

Семен Иванович Сергеев, "Альпы" бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта, Хоптоҕо:

– Биһиги дьиэ кэргэнинэн "Альпы" бааһынай хаһаайыстыбаны 1993 сыллаахха тэрийэ сылдьыбыт. Быйыл 15-с сылбытын туоллубут. 30-ча ынах суоһуну ыстаан туруорабыт, онтон 11-рэ ынаар ынах 12 сылгылаахпыт, онтон 9-һа биэ 22 га оттуур сирдээхпит. Бэйэбит оттуубут. МТЗ-82, Т-40 трактордаахпыт. 2005 сылтан эленка ыһабыт, ортотунан 30-чалыы тоннаны ылан халлыбыт.

Үүнүтүн Дириҥкөөл арыы сыалар туттарабыт. Сылга 15-16 тонна буолар. Түгэннэн туһанан, арыы сыарын үлэһиттэриэхтэр, "Чурапчы" ТХПК салаатыгар махталбын тиэрдэбин.

Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күнүнэн улууһум дьоҥун-сэргэтин эҥэрдэлиибин, тыа сирин уйгутун-быһаатын дьоҕэ туралларыгар баҕарабын.

Егор Федотович Попов, "Бааһында" бааһынай хаһаайыстыба сылгыһыта, Хатылыа:

– Биһиги, сүнньүнэн, сылгы иитиитинэн дьарыктанабыт, суоһуллуохпут. Хаһаайыстыбабытын быраатым Николай Федотович салайар. Киниэхтаһыгыйгытым Арианна Ивановна уоскуо бөҕо ыаччыбыт. Александра Петровна Аммосова баалаах. Биһиги турутуван 7 уоргэ 120-чэ сылгылаахпыт. 20 убаһаны иитэн туруорабыт, онон 8 үөр сылгыланыахпыт. Бу күүн 30-са убаһаны аҕардубут, онтон 8 тоҥну ТХПК-ҕа туттардыбыт. Бөҕүлэ сылгы турута хаһа да сылдьаҕар үүнүй. 1984 сылтааҕыта тэн. Бэйэм сылгыһыттаабытым ыраатта, быйыл 27-с сылбар бардым.

Базаларбыт оттуур сирдэрбитигэр баалар. Бэйэбит оттуубут. МТЗ, шасси, Кытай онгоруута тракторлаахпыт, "Фермер" массыынналаахпыт. Сылгыларбытын көрдөрүтүгэр-кэтэрбитигэр 4 атлаахпыт.

Былырыыгытыттан саҕалаан биэ ыаҥынынан дьарыктанабыт. Биэр этиэр үөрүттэн 10 биэни үөрэтэбит. Күннэ үстэ ыыбыт, 35-тин ыытыахпыт. Ыыр базабыт урукку Сутулаан ферматын таһыгар, дэриэбинэттэн чугас баар. Үүнүтүн "Чурапчы" ТХПК-ҕа туттарабыт. Иннинэ бу саланы кэнэгэр быыстаныахпыт.

Тыа хаһаайыстыбатыгар дьарыктаах дьаныктарыбыт бырааһынныыгынан эҥэрдэлиибин! Саҥатан саҥа үрдүк кирдиилэри ылар-тыыллар баҕарабын.

Николай Николаевич Лыткин, "Кырымах" бааһынай хаһаайыстыбы салайааччыта, Аллаҕар:

Быйылгы кыстыкка 40-са суоһуллуохпут, 40-са сибиинньэлэнэхпит. Иккис сылбытын Таастаах сайылыкка сайылаатыбыт. Быйыл 80-са ынаҕы таһааран кордубут. 5 ынаҥыыкыты, 1 бостууту, 1 ыырдэй кэрээччүнү, ону таһынан оҕолору үлэлэттибит. Үүнү тутарыгын быыаммытын толордубут. Сибиинньэҕэ базовай ферма буоларыгар үлэлиэ сылдьыбын. Сыл аайы сылга 5-тин сибиинньэни тоторобүн. Сүрүн үлэбитин таһынан дьиэбит таһыгар аҥаары прдэбиэнэ эпиитэйэр тутуулары ыытабыт. Быйыл саҥалаах, кыра бассейннаах, сылгас туалеттаах баанньык тутуутун саҕалаатым, эмиэ үлэҕэ киллэриэм. Былаантасаҕа хотон тутуута баар.

Н.Н. Лыткин.

Хаһаайыстыбабытыгар, сүрүннүн, бөҕүбит дьиэ кэргэнинэн үлэлиибит. Оҕолорум тоҕуу күүс буоллаллар, иннэкитин тыа хаһаайыстыбатыгар үлэлиэр ыччакка болдьохто күүһүрэҕэ буоллар, эдэр дьон бу салааҕа кэлиллэр-өхсүн дьиэбиэ эбэ.

Тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр туруулаһан үлэлии сылдьар барыы үлэһиттэрин профессиональнай бырааһыннааҕынан эҥэрдэлиибин! Сыралаах үлэлэригэр сиһилиилэри баҕарабын.

Николай Ильич Неустроев, "Тоох" бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта, Чаҕыр:

– Бааһынай хаһаайыстыбабытын 1999 сыллаахха тэрийэ сылдьыбыт. Суоһу иитиитинэн дьарыктанабыт, сылгылаахпыт. Быйыгы кыстыкка 70-са суоһуну туруордубут. Иннитэн 50-на ынах. Бэйэбитин таһынан 2 киһини хамнастаан үлэлэтэбит. Үүнүтүн бөҕүбит арыыбыт сыалар туттарабыт. Сайынын Хара Хомустаахха баар сайылыкпытыгар тахсабыт. Таһаарылаах үлэбит иһин СР Президиэнин Грааматынан наҕараадаламмыт, үөрүүбүт улахан.

Былырыыгытыттан Уус-Алдаантан сомментаал боруода племенной тыһарастары атыласпыппыт. Быйылгылыын 23 буоллар. Совхоз сүүннэн осеменаторынан үлэлээбит эдьиийбит А. И. Сергеева суоһуллэрбитин эксклюзивнайдык буоһатар. Суоһу боруоданы туһугар племенной хаһаайыстыба тэриллэрэ сорунаабыт. Типовой кыстык хотон тутуутун аны саас саҕалыыр былааннаахпыт.

Тыа хаһаайыстыбатын барыы үлэһиттэрин профессиональнай бырааһыннааккытынан эҥэрдэлиибит! Үлэлиигэр сиһилиини баҕарабыт.

Виктор Викторович Платонов, "Дулҕалаах" бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта, Болтоҕо:

– Биһиги дьиэ кэргэнинэн "Дулҕалаах" бааһынай хаһаайыстыбаны 1993 сыллаахха тэрийэ сылдьыбыт. Суоһу, сылгы иитиитинэн дьарыктанабыт. Бөҕүлэ кыстыкка 50-са суоһуну киллэрдибит. Иннитэн 15 ынаар ынахтаахпыт, 4 үөргэ 30-тан тахса сылгылаахпыт. Тыһаҕаны уотуута (отхормаҕа) "Чурапчы" ТХПК-ны кытары дуогабардаһан үлэлии, быйыл күүнү 50-ну туттардыбыт.

Н.И. Неустроев.

Суоһуллэрбитин сайыныан "Сирэм" бааһынай хаһаайыстыбаҕа кордэрбүлүгүт. Бэйэбит оттоомуут 80-тан тахса тоннаны кэбистибит. 2 МТЗ, 1 Кытай тракторлаахпыт, 2 массыынналаахпыт. Ветеринарнай учаастак саҥа дьиэтин тутуутугар үлэлэтибит. Бу сыл иһиэн үлэҕэ киирэхтээх.

Быйыл кыһын 32 тыһаҕаны атыыласпыппытын отхормаҕа туруоруохпут. Аны сайын эленка ыһыахпыт. Суоһуну албатан бородууксуйаны ылыыны дьэлэтэр былааннаахпыт. Биэр идэлэхтэрбин бырааһыннааккынан эҥэрдэлиибин!

Алексей СЛЕПЦОВ.

Е.Ф. Попов.

В.В. Платонов.

Учуутал үлэлии үөрүүттэн

"ИННИБЭР ЫП-ЫРААС КУНААҢЫ ЛИИГЭ..."

(Авторскай семинартан матыырыйаал)

Сэтиннии 14 күнүгэр В.С.Соловьев–Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолатын саха тылын, литературатын учуутала Макарова Н.В. 10-тан тахса сылларааҕы педагогическай үлэтин уопутун билиһиннэрэр авторскай кууруһа буолан ааста.

Учуутал "Манчаары уонна Робин Гуд" диэн 10-с кылаастарга В.В. Никифоров – Күлүмүүр "Манчаары" драматын түмүктүүр сыллаах аһаҥе уруоктуттан үлэтин саҕалаата. Уруок сайыннарар информационнай технологиянан ыытылынна. Бу уруокка литература, история, төрүт культура предметтэрэ сибэһиннэрэн (интеграцияланан) үөрэтиллэрэ харахха бааръылар. Үөрэнээччилэр саха норуотун чулуу уола Манчаары уобараһын номохтоох кэриэтин Англия национальнай героя Робин Гуд уобараһын кытта тэҥнэтэн көрөн, майгыннаһар уонна уратылаһар өрүттэрэн ырытан баран, бэйэлэрэ национальнай герой мөрсүөнүн (модельин) айан таһаардылар. Норуот кэҥэлүгэр туһугар турууласпыт иккис национальнай герой чахчы да чаҕылхай, уустук, умнуллубат олоҥ олорбуттарын дакаастаан тахсаллар "Биһиги үйэҕэ Манчаары курдук геройдар баалаах дуо?" – диэн бэрт уустук боппуруоска эппиэттэхтэр, өйдөн суруйарга сорудах ылан тарҕаһаллар.

Ньургуйаана Владимировна "Аан дойду алаастан саҕаланар" диэн аатталаах айар эстэрьиэйиэ ыытта. "Алаас – саха омуогун символа, саха олоҕо алааһы кытта быстыспат ситиһиилээх, үөрэнээччиларим олохторо, дьылҕалара алааһы, төрөөбүт түөлбэлэрин кытта ситиһиилээх, кириэйдэрэ улахан олохтоох бөлүмнээн, харахтарын ааллын көҥүтэн, аан дойдуга сиэтэн таһаарабын", – диэн учуутал үлэтин сыалын-соруктук кытта билиһиннэрэн уонна айар-тутар үлэтин "алааһынар" ыаллыыттата. Бэйэтин үлэтин "Алаас сонуна", "Алаас кэскилэ" уонна "Алаас аатталаах, дойду сурахтаах" диэн быыаныынан арыйда.

"Алаас сонуна" диэн түүмэхтэ. "Тыл саамай түмүллэр түүлгэтэ хаһыат буолар", – диэн Ньургуйаана Владимировна "Хатылы кэскилэ" диэн бэйэтэ салайар оскуола хаһыатын туһунан сырдатта. Хаһыакка үлэлиэр оҕолор "Малая пресса" улуустааҕы фестивальга кыттан, "Сыл бастыг хаһыата" ааты ылары сөпсиспиттэр, "Кэскилгэ" хаһыат тэрийэн ыытар "Эдэр корреспондент – 2008" конкурсха кыттан, Федоров Дьулуур сыл бастыг корреспонденнарын ортолоругар киирэн, "Бэс Чагда" профилаакторийга сылгыларын путевкаларын наҕараадаламмыт, "Азия оҕолоро" соҥньуунуу көрөр чиэскэ тиксибит. 11-с кылаас үөрэнээччитэ Макарова Айаана "Кэскилгэ" лаҕырга сылгыларын боехо путевка тиксибит. Быйыл алтыныы 17-19 күннэригэр Дьокуускай куораттан уонна "Өлүөнэ кырдьаҕа" форумтан ыытыллыыбыт Бүтүн Республикатаабы "Эдэр корреспонденнар – бөрүө рыцардара" фестивальга ыытыллан, хаһыат "История кырдьыгын сырдатыы" номинацияҕа тиксэн кэлбит. Хаһыаттарын олохтоох почта ноҥуо ыытыллан, нэһилиэнньэ тарҕаталлар эбит. Бу хаһыат олохтоох нэһилиэнньэ күүгүүлэх ыаллыыта буолбутун туһунан нэһилиэк олохтоох Чычаанова М.А эппит.

"Алаас кэскилэ" түүмэҕэр учуутал оҕону иитиигэ бэйэтин көрүүтүн Семен Данилов "Өбүгэ үгэҕэ" диэн хоһоонунан ааҕыллан онгорбутун учууталлартан билиһиннэрдэ. Үһүс сылын салайар ыллаһын оҕолорун "Торообут алаастыын эн таптаа" диэн авторскай программаннан иитэр-үөрэтэр эбит. Кылаас төрөппүтэрин комитетын үлэтин-хамнаһын төрөппүт, улуустааҕы "Сыл бастыг ыала" конкурс ыытааччылара Филиппова В.И. кэпсээтэ. Маҥнан төрөппүт уонна учуутал икки ардыларыгар иитии сыһыан, оҕо туһугар биирдэ айымньылаахтык үлэлиир бөҕө, ыыс баара кистэр.

"Алаас аатталаах, дойду сурахтаах" диэн түүмэхтэ учуутал маннык аатталаах элективнай курсу ыытарын туһунан билиһиннэрдэ. "Аан дойду алаастан саҕаланар" дьиэлэриннэ, историяны үөрэтии бэйэ туһугэйэ саҕаланарын өйдөөн, төрөөбүт нэһилиэстэрин историятын, сирин-уотун, алаастарын аатын, оҕолор аастыт дьон олохторун сырдатар үһүйээннэри, номохтору хомуйуу саҕаламмыттар. Бу үлэлэрин түмэн, "Дойдум миэнэ – Хатылы" кинигэ 2-с чаастын таһаарар кэскилэрэх былааннаахтар. Бэйэлэрэ номнуо икки брошюраны бэлэмнээн сыныаралларын кэпсээтилэр. Бу үлэлэрин сүвэҥнэн "Дойдум миэнэ – Хатылы" диэн аатталаах лаҕыр тэриллиттэр. Лаҕырга Ньургуйаана Владимировна бэйэтин салайар 7-с кылаасын оҕолоро сайын устата алта маршрутунан сылдьан торообут кыраайдарын сирин-уотун, айылҕатын үөрэппиттэр.

Ньургуйаана Владимировна педагог кэмин кытта тэҥнэ хардыылаан, информационнай культуратын таһымын сайыннарарга кыһаллыахтаах диэн сыаллаах. Оттон бэйэтин үлэтигэр-хамнаһыгар саҥа компьютернай технологиялары күүскэ туһанар. Бу туһунан учууталлارга мастер-кылаас биэрдэ. Power Point программаннан презентация оҥоруута, интернетиэн матыырыйаалары туһаныыта, компьютер нөҥүө араас тургутуктары, быраайактары оҥоруута сүбэ-ама биэрдэ.

Бу кэнниттэн семинар кыттыылаахтара оскуола актыбай саалатыгар ыытыллар саҥа кинигэ презентациятын аастылар. Оттон курдук, Ньургуйаана Владимировна кэрэтин аны бэйэ көрүүтэ – ыыллыт уруоктарын быыаныгар сүрэхтээх. "Диоконда, Нострадамус уонна Робин Гуд..." диэн сонун аатталаах үлэтигэр ааттар саха литературатын үөрэтиигэ бэйэтин уопутуттан, саҥаатыттан үлэлэстибит. Брошюра улуустааҕы "Саҥа олох" РИХ ГУ иннэн тахсыыбыт. Кириэйи тылга бэйэтин сыанабылын Үөрэх үөрэхтээһиннэтэ кафедратын доцена, РФ үтүөлээх учуутала В.Р.Шишигина биэрбитэ алгыы этэр.

Кинигэ сүрэхтэниитигэр Хатылы нэһилиэгин баһылыга В.В.Ерилов, Ньургуйаана үөрэппит учууталлار-бэлэм идэлэхтэрэ мустан, бэйэлэрин сыанабылларын биэрүүлэрдиэх учуутал Н.В.Макарова ыытыыт семинаргар алгыы туһаммыттара саарбаҕа суох.

Ф.Н. БОЛДОВСКАЯ,
улуустааҕы гимназия учуутала.

РЕСПУБЛИКА ҮС СЫЛЛААХ БЮДЖЕТА КӨРҮЛЛЭЭРИ ТУРДАҔЫНА

Саха Республикатын Ил Түмэн Председателэ солбуйаччы Александр Жирков Республика Президиэнэр уонна Правительство Председателэ республика 2009 - 2011 с. бюджетын барыльыгар улаатыннарыы оптороро этэр кылдьыктара

Бу күннэрэ республика 2009, 2010, 2011 сылларгаары бюджетын туһунан сокуону тиэкиҥ: ааҕыллыа бюджетнай былаанчыар хамыыстыбалаах комиссиялаарга льуулаабыт сабалаалар. Ил Түмэн комитеттарыгар хаалларбыт быраайактаах суоттуурдар Ил Түмэн Председателэ Саха Республикатын Президиэнэ Туруорсуу туйгунуонах комитетынан Ил Түмэн Председателин солбуйаччыта А.Н. Жирков

Республика салалтатыгар анаммыт сурукка комиссиялаарын көрүүгэ кыттыылаах уларыйыылары туһунан этиилэри оптороро уонна Ил Түмүлүннүүн улаатыннарыы туһунан этиилэри бюджет бэлэх хайыһыгыттар оптордулар.

1. Тыа сирин үбүлэйиэн уонна ааҕыллыа хаамыыта

РФ үс сылларгаары бюджетыгар тыа сирин үбүлэйиэнэ кыһыл сыыстарга бэлэмнэнэ хаалларбыта. Ол курдук, остуолун 2007 с. Россия тыатын хаһаайыстыбатыгар 21,6 тыс. ыстарыа сомуоҕай көрүүлэр бюджеттара, 2009 с. – 30,7 мэрдэ сомо, 2010 с. – 41,1 мэрдэ сомо, 2011 с. – 44,5 мэрдэ сомо, барылара тоҥуоҕуттан ыйыллыбатта. Россия тыа дойдуларыгар сылларга тиэрдиллэр тэриллэр сиэрдэрин сиэтэрэ, ол иҥэ тыа сирин ыччатын тутуоҕун туһугар. Маны эбэн сиэрдэх бюджеттыгар тыа сирин ыччатыгар үс ыстатыыстаах хаамыа сиэнэ суох, диэн болыыхтаах. Ол курдук, Саха сиэрдэр 2008 с. тыа хаһаайыстыбатыгар 5 545 108 тыс. сомо үгүлдьэ бюджеттаах. 2009 с. 5 324 200 тыс. сомо, 2010 с. 5 620 798 тыс. сомо, оттон 2011 с. 6 048 117 тыс. сомо эрэ бэлэвэннэммит.

Республика бюджеттыгар тыа сирин ыччатыгар көҥүлэбүт үс хаамыа сиэнэ суох. Александр Николаевич: кыһыл сыыстарга тыа сирэ үбүлэнэ сылдьыбатын сыалын ситиспэт бэлэмнэнэ, ыччат бэлиитэ сыыстарыгын уларытарга ситиҥ туруорда.

2. Тыа сирин суолу туттуу.

Российскай Федерацияҕа 2030 сылга диэрэ хомуос транспорт стратегиятын бэрэбиэркэлиэхтэрэ. Бу бэрэбиэркэ бэлиитэ республикабытыгар уонна сыалтаахтык бэлэмнэнэ – тыа сирин бэрэстэбиэскэ суолун туруорсуоҕун бэлэмнэнэр. Ол иҥэ бу хаалларыыга тыа РФ Правительствотын Председателэ В.В.Путин "сүрүн суолталаах сыалларын сөрүү" диэн ааттаабыт.

А.Н.Жирков Республика Президиэнэр уонна Правительстволарыгар туруорар: "Бөҕөлүү, В.В.Путин этэриттэн, сүрүн үрдүгүн нэһиилэ 10 % сыалы туруоттахтар суолта-шиэйэ суох бөҕүлэлэрэ сиэрдэр эбит буоллаҕына, бэйиэ республикабыт тыа сирин ыччатын ыччатын бэлэмнэнэ сылдьыбатын оптороро". – диэн Российскай Федерация транспортын 2030 сылга диэрэ стратегиятыгар тиэтэйиллэрэ бэлэмнэнэ республикаҕа тыа сирин суолу туттуу программатын ситиэр оптороро түбүлүн эмиэ ыччатыгар республика солбуйаччыта уларыйыылаах. Бэйиэ республика 2009 сылыттан Бюджеттаах тыа сирин ыччатыгар суолу туттуу туһугар бэлэмнэнэ.

3. Тыа улуустарын ыччатын сирэйдэрэ хаалларыы туһугар.

Өссө биллиэхтэрэ Саха Республикатын 2008 сылларгы бюджетын ыччатыгар Ил Түмэн депутаттара (А.Жирков, А.Уаров) республика тыа сирин ыччатын бөҕөнү кэбиспиэхтэрэ, ол иҥэ тутуулар бөҕүлэрэ, ыччаттар бэйиэ ыччатыгар, ол иҥэ ыччатыгар, асфальт уонна бетон бөҕүлэ уонна тутуулар, ыччаттар бэйиэ ыччатыгар, ол иҥэ ыччатыгар, ол иҥэ ыччатыгар, ол иҥ

ЭҺЭРДЭЛИИБИТ!

Күн сирин көрдөрбүт күнү иҥэбитин, эйэҕэс эбээбитин, хос эбээбитин, үлэ, тыыл ветерана **Александра Никитична ВИНОКУРОВАНЫ** *90 сааскын томточчу туолбут дьоро-маана күннүнэн ис сүрэхтэн итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит!*

Таптаппаах күнү киһибит, эн биһигини күн сирин көрдөрүөхүттэн күн бүгүнүгэр диэри үйан таптаппытын үгүттаан, амарах майгыгынан арангаччылаан, кэрэни, кэскиллээҕи эрэ кэрэһэлии, үтүөнү, үөрүүлээҕи эрэ туустуу сылдьарыгыттан үөрэбит, мунура суох махтанабыт. Уҕараабат таптаныҥ, үлэҕэ-хамнаска үтүө суобастаах сыһыанын, киһилии сиэрдээх майгын-сигилин биһиги барыы туруктаах үлэлээх, туруу ыал буоларбытыгар тугунан да тэҥнэммэт улахан өҥө буолбутүн өйдүүбүт, сыаналыыбыт.

Өссө да өр сылларга дьөҥүүн-сэргэбин түмэ тардан, күүрүөлээбит тэлгэһэн сиэннэринэн, хос сиэннэринэн чэлгийэ, үйгү-быйаҥ үйата, уруу-аймахтар-саныыр түҥүлгэтэ буола туруохтун! Чэгиэн-чэбдик сырыт, дьол-соргу доҕуһуоллан диэн айхал алгыстаабын, уруй дорҕоонноохун аныыбыт!

Эҕэрдэни кытта Чурапчыттан Яковлевтар, Сивцевтэр, Винокуровтар, Хатылыттан Ершовтар дьиэ кэргэттэрэ.

РАСПОРЯЖЕНИЕ № 460 от 17 ноября 2008 года ГЛАВЫ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ "ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)"О ПРЕКРАЩЕНИИ РЕАЛИЗАЦИИ В ЧУРАПЧИНСКОМ УЛУСЕ ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ, СОДЕРЖАЩИХ МЕЛАМИН"

В целях обеспечения санитарно-эпидемиологического благополучия населения, на основании ст. 51 Федерального закона № 52-ФЗ от 30.03.1999года "О санитарно-эпидемиологическом благополучии населения":

1. Главам МО наслегов, всем управлениям, организациям и предприятиям улуса независимо от форм собственности:

1.1. запретить реализацию пищевых продуктов, содержащих меламин (согласно приложению);

1.2. не допускать завоза на территорию Чурапчинского улуса продуктов питания, содержащих меламин;

1.3. не допускать употребления продуктов питания, содержащих меламин в детских образовательных и общеобразовательных учреждениях улуса.

2. ГУ РИО "Саҥа олох" (Захаров А.А.) информировать население через средства массовой информации о продуктах питания, содержащих меламин, опубликовать данное распоряжение в улусной газете.

3. Контроль за исполнением данного распоряжения возложить на заместителя главы по социальным вопросам Перминову Д.Д.

С.И. ЯКОВЛЕВ,
глава муниципального образования.

Product name	Expiration date	Production date	Manufacturer	Country	Level of melamine found (ppm)	Level of cyanuric acid found (ppm)	Date tested	Source
White Rabbit Creamy Candies	NA	№	Shanghai Guang Sheng Yuan International Trade Co Ltd. 220 Cao Bao Road, Shanghai	New Zeland	180	14	24.09.2008	New Zeland Food Safety Authority
	20.11.2009	№		Hong Kong, China	16	NA	24.09.2008	Center for Food safety, Hong Kong SAR
	20.12.2009	№		Hong Kong, China	46	NA	23.09.2008	Center for Food safety, Hong Kong SAR
	NA	№		Singapore	87-160	NA	21.09.2008	Agri-food&Veterinary Authority Singapore
Four Seas cake (strawberry flavour)	01.06.2009	№	Sole Agent: Four Seas enterprise Limited, Four Seas Group building, N1, Hung Ting Road, Sai Kung, Hong Kong	Hong Kong, China	6.1	NA	23.09.2008	Center for Food Safety, Hong Kong SAR

ПЕНСИЯНЫ ДЭБИЭРИННЭҺИНЭН ЫЛЫЫ ИРДЭБИЛЭ

Пенсияны талааһын почтаная, баанынан оноһуллар. Почтаттан пенсияны уонна атын социальнай талааһынардыы пенсионер ааттар аттын киһи ылар буоллаҕына, дэбиэриннэх ирдэниллэр. Бу бьыһаарыы ордук кэргэннэрин, оҕолорун оонуларыгар пенсияларын ылааччыларга сыһыаннаах. Нэлиилэрэ олорор пенсионердар дэбиэриннэстэрин олохтоох дьаһалта специалиһиттар, улуус киинигэр олорор пенсионердар нотариуска бигэргэттэраллар. Дэбиэриннэхи пенсионер бойдэтин баҕа оттунан 3 сыллаа диэри болдьохтоох нотариуска бигэргэтторин бириэн сөп, 3 сыл болдьохтоох дэбиэриннэх сыл аайы пенсионер сайабылыанньатынан бигэргэтиллэр. Бигэргэлиит түгэнигэр дэбиэриннэх болдьоҕор бинтэр сылынан бүтэр. Нотариус пенсияны ылыы дэбиэриннэҕин 200 солк бигэргэтэр. Олохтоох дьаһалта бигэргэтиит дэбиэриннэҕэ бинтэр сыл болдьохтонор.

Дэбиэриннэх туолуутуттар сүрүн ирдэбиллэр:

– дэбиэриннэх оноһуллубут сирэ, күнэ-дьыла;

– пенсионер аата, аҕатын аата, арастаанньата, тереебүт күнэ-дьыла, олорор аадырыһа, паспортнай даанайдара (толору суруллаллар);

– дэбиэриннэх бэриллибит киһиттэн аата, аҕатын аата, арастаанньата, тереебүт күнэ-дьыла, олорор аадырыһа, паспортнай даанайдара (толору суруллаллар);

– дэбиэриннэх ханнык болдьохчо бэриллэрэ;

– пенсионер илии баттааһына.

РФ ПФ Чурапчы улууһунааҕы управленията.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Күн ахсын сарсыарда 5 ч. уонна киэһэ 4 ч. Дьокуускайга автовокзалга диэри таксилар сылдьаллар. Автовокзалтан тэлэгүү сыҥната чэтиэр. **Билэр тел:** Чурапчыга 42-555, Дьокуускайга 705-670.

* * *

Икки тенговай УАЗ-ыгы, "Москвич" калуйаһалэрин уйаһаҥа атастаһабын эбэтэр саппаас чаастарынан атыылыыбын. **Билэр тел:** 42-555, 8914-270-56-70.

* * *

1993 сыллаах TOYOTA TERCEL массыынаны, ДВД, МР3, диск литье ДВ 1.3, тонированнаах, 50 тыс. солк атыылыыбын. **Билэр тел:** 23-183.

* * *

Льтюин Владислав Константинович аатыгар 2003 сыл ахсаанньах ыйын 30 күнүгэр Булуу улууһун ГИБДД бэриллибит 14ЕО 501835 №-дээх суоппар дастабырыанныата сүппүтүнэн, дьиҥэ суоҕунан аарыллар.

* * *

Продаю УАЗ минфоавтобус категории "В" 2007 года выпуска. Пробег 21 тысяч в отличном состоянии. Можно в рассрочку или меняю на УАЗ-фермер. **Обращаться по тел:** 42-666, 8914-103-16-31, 8914-100-52-59.

* * *

Лаврентьев Николай Афанасьевич аатыгар бэриллибит 98-02 464854№-дээх паспорт, 14 АВ 103415 №-дээх суоппар дастабырыанныата, 14 НО 205088 ТС регистрацийтын сэбиэдиссэлэстибэтэ сүппүттэриэн, дьиҥэ суоҕунан аарыллар.

* * *

2001 сыллааҕы "Мазда Демио" маасынна атыылаллар. **Билэр тел:** 28-211.

Такси "САРЫАЛ"
ЧУРАПЧА–ЯКУТСК–ЧУРАПЧА
в 5, 11, 14 и 16 часов.
Диспетчер в Чурапче: 43-025, 8914-1004883
Диспетчер в Якутске: 700-403.

44-0-44

Услуги надежного такси **"ВИКТОРИЯ"** по селу и улусу. Быстро, удобно, комфортно!

44-0-44

ПОЛОЖЕНИЕ
интеллектуального конкурса среди молодежных команд по Брейн-рингу

Организаторы: Отдел по молодежной политике, центральная улусная библиотека.

Участники: команды из числа учащихся, студентов и преподавателей.

Место проведения: центральная улусная библиотека.

Дата и время: 25 ноября 2008 г., 14.00 ч.

Цели и задачи: повышение интеллектуального и общего кругозора; культурное и духовное развитие молодежи; воспитание духа здорового соперничества; организация досуга для молодежи; создание условий для творческой самореализации молодежи в коллективах; популяризация различных видов творческой деятельности молодежи.

Правила игры:

– Игра проводится по жеребьевке (перед началом игры) и по круговой системе до 3 очков;

– Время на раздумывание и дачу ответа 30 сек;

– Команда выбывает после второго проигрыша;

– После того, как ведущий задал вопрос, звучит сигнал на размышление, команды дают ответ через 30 сек, после звукового сигнала;

– Оставшиеся команды доходят до финала, финальная игра до 6 очков, время на размышление 1 мин;

– Команды имеют право дать досрочный ответ, в случае дачи командой неправильного ответа – право ответа переходит другой команде;

– За игрой наблюдают один или два секунданта, они следят за выполнением правильного старта и нажатия кнопки;

– Фальстартом считается нажатие кнопки до звукового сигнала после зачитывания ведущим вопроса;

– Во время игры последнее решающее слово остается за ведущим;

– Команда, нарушившая правила игры, по решению ведущего и секундантов может быть дисквалифицирована;

– Игра проводится на смешанном языке (русский и якутский);

– Заявка на участие принимается до 24 ноября 2008 г.

Команда обязательно должна иметь: название, капитана, состав команды 6 человек.

Победитель награждается грамотой и ценным призом.

Контактный телефон: 41-130 Отдел молодежи.

Оргкомитет.

ПОЛОЖЕНИЕ
улусного конкурса Клуба Веселых и Находчивых среди молодежных команд

Организаторы: Отдел по молодежной политике, ЦД "Айылыыр".

Участники: Участие в игре принимают молодежные сборные команды.

Место проведения: ЦД "Айылыыр".

Дата и время: 29 ноября 2008 г., 19.00 ч.

Цели и задачи: культурное и духовное развитие молодежи; пропаганда ЗОЖ; организация досуга для молодежи; создание условий для творческой самореализации молодежи в коллективах; создание дружеских связей между молодежью улуса; популяризация различных видов и направлений творческой деятельности молодежи.

Общие положения: конкурс проводится на смешанных языках (русский и якутский); команда должна иметь: название, девиз, капитана, единую форму, состав команды не более 10 человек в возрасте от 18 лет.

Этапы конкурса:

1 этап. Представление визитных карточек команд "Оо, наалас, эдэр саас.". Регламент - 3 мин.

2 этап. Разминка, где команды задают друг другу по одной ситуации, и поочередно дают ответ. Ситуация должна иметь свой вариант ответа. Регламент - 3 мин.

3 этап. Музыкальное задание "Таптал. Таптаппаппапп